

بررسی عوامل مؤثر بر کیفیت آموزش و تدریس در دانشگاه فرهنگیان از دیدگاه دانشجو - معلمان (مطالعه موردی: پردیس‌های استان خوزستان)^۱

محمد مکوندی^۲

چکیده

کیفیت به عنوان تطابق وضعیت آموزش عالی با رسالت، هدف و انتظارات افراد ذیربط، ذینفع و ذی‌علاقه در امور دانشگاهی می‌باشد. کیفیت در آموزش عالی یک نقطه ثابت و ایستا نیست بلکه یک حرکت و یک هدف استراتژیک است. هدف از این پژوهش شناسایی عوامل مؤثر بر کیفیت آموزش و تدریس در دانشگاه فرهنگیان از دیدگاه دانشجو - معلمان می‌باشد. جامعه آماری این پژوهش کلیه دانشجو - معلمان مشغول به تحصیل در سال تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸ در پردیس‌های استان خوزستان که ۲۲۰۰ نفر می‌باشند. از بین آنها ۳۰ نفر با روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند گردآوری داده‌ها تا اشباع نظری ادامه پیدا کرد. ابزار گردآوری داده‌ها، مصاحبه نیمه‌ساختاریافته است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از تحلیل محتوی استفاده شده است و مصاحبه‌ها مورد تفسیر قرار گرفت. یافته‌ها نشان دادند که از دیدگاه دانشجو - معلمان، هفت عامل بالاترین نقش را در کیفیت آموزش و تدریس داشته‌اند که شامل: ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای اساتید، مدیریت کلاس درس، برنامه‌ریزی درسی، فضای فیزیکی، ارزشیابی آموزشی توسط اساتید، نقش آموزش و پرورش، نقش دانشگاه فرهنگیان، می‌باشند.

واژگان کلیدی: کیفیت آموزش، کیفیت تدریس، دانشجو-معلمان، آموزش و پرورش، دانشگاه فرهنگیان.

^۱ تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۹/۶/۲۰ - تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۹/۸/۲۳

^۲ دکتری مدیریت آموزشی، مدرس گروه علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان واحد اروند آبادان، آبادان، ایران.
mohammadmakvandi@yahoo.com

مقدمه

دستیابی به کیفیت، هدف اصلی هر سازمانی است و دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی نیز از این قاعده مستثنی نمی‌باشند (سلیمی و حسینی، ۱۳۹۶). کیفیت، مفهومی است پیچیده، پویا و چندبعدی که اغلب تعریف آن، تابع مجموعه‌ای از عوامل و شرایط اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی است. از جمله تعریف‌هایی که از کیفیت در آموزش عالی شده است، تعریف شبکه بین‌المللی نهادی‌های تضمین کیفیت در آموزش عالی است. این شبکه در کنفرانس سال ۱۹۹۳ دو تعریف از کیفیت آموزش عالی ارائه داده است:

کیفیت به عنوان تطابق وضعیت آموزش عالی با استانداردهای از قبل تعیین شده. کیفیت به عنوان تطابق وضعیت آموزش عالی با رسالت، هدف و انتظارات یاران آموزشی (منظور افراد ذیربط، ذی‌نفع و ذی‌علاقه در امور دانشگاهی است از جمله هیأت علمی، مسئولان دانشگاهی، دانشجویان، قانونگذاری و امثال آنان) (یمنی‌دوزی‌سرخابی، ۱۳۸۷). دانشگاه‌ها از جمله سازمان‌های مهم محسوب می‌شوند که نقشی استراتژیک در پیشبرد اهداف کشور دارند و باید گفت که اعضای هیئت علمی و کیفیت تدریس و آموزش آنها بیشترین تاثیر را بر دانشجویان داشته است (فراهانی و فراهانی، ۲۰۱۴). با وجود این، در سال‌های اخیر مسئله مدیریت کیفیت از مباحث مهم در نظام‌های آموزشی دیده شده است (سیفرد و آنسمن، ۲۰۱۸). با اینکه نظام آموزش عالی کشور در دو دهه گذشته شاهد رشد کمی دانشجو و کاهش رشد کیفی دانشگاه‌ها و بهبود ارتقای آن بوده، اما بهبود و ارتقای کیفیت آموزش و تدریس در دانشگاه‌ها نیازمند سازوکارهای مناسبی است که باید بدان توجه شود و اطمینان از کیفیت آموزش دانشگاه، فعالیتی است که نیازمند تعامل و تعهد از طرف همه ذی‌نفعان است (الیزا، ۲۰۱۸). این اطمینان در کشور ما نیز حاصل نخواهد شد، مگر اینکه از دید مسئله‌مداری بدان توجه شود.

فرهنگ کیفیت اساساً با هدف دستیابی به اهداف کیفیت آموزشی مطرح شده است و بیانگر آن است که فرهنگ یک سازمان آموزشی و کیفیت آموزش نباید به عنوان هویت‌های مستقل در نظر گرفته شوند بلکه کیفیت از یک چشم‌انداز فرهنگی گسترده‌تر نشأت می‌گیرد (علی و موسی، ۲۰۱۲). در یک دانشگاه، هر دانشجو طیف گسترده‌ای از خدمات را از دانشگاه دریافت می‌کند. بنابراین رضایت دانشجو، امری حیاتی است و بررسی عوامل مؤثر بر بهبود کیفیت خدمات محیط‌های آموزشی، مسأله‌ای حیاتی و مهم است. ضمن این که عوامل

¹- Farahani & Farahani

دیگری نیز در بهبود کیفیت خدمات ارایه شده به وسیله محیط‌های آموزشی نقش دارند مانند این که هر چه کیفیت خدمات ارایه شده به وسیله این سازمان‌ها بهبود یابد، کیفیت خروجی‌های آنها که معمولاً فارغ‌التحصیلان هستند، افزایش می‌یابد که اثرات این بهبود کیفیت به سراسر جامعه تسری می‌یابد و در نتیجه آن، بهبود کیفیت در تمامی بخش‌های جامعه، نهادینه می‌شود (بریمانی و همکاران، ۱۳۹۰). در دانشگاه‌های سراسر کشور، استادان عوامل اصلی آموزش و پژوهش به حساب می‌آیند چرا که آنان می‌توانند با ترکیب مناسب و بدیع عناصر موجود در نظام آموزشی، دانشجویان را به سوی هدف‌های متعالی سوق دهند (زارع بیدکی و همکاران، ۱۳۹۳). اثربخشی تدریس اساتید می‌تواند تاثیر عمیقی بر کیفیت یادگیری دانشجویان داشته باشد و کیفیت این مؤلفه نیز به کیفیت یاددهی و کیفیت عملکرد یادگیری بستگی دارد (آتش روز و همکاران، ۱۳۹۷). اگر کیفیت تدریس اساتید دانشگاه‌ها مطلوب نباشد، آینده علمی و پژوهشی کشور اطمینان بخش نخواهد بود؛ زیرا کیفیت پایین آموزش باعث تربیت نیروی انسانی نامطلوب می‌شود. در نتیجه هدف‌های برنامه‌های رشد سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی کشور که به نیروی انسانی ماهر وابسته است، تحقق پیدا نمی‌کند و این عامل اعتبار مراکز آموزش عالی را زیر سوال خواهد برد (لیم، ۲۰۱۵). اما باید گفت خدمات آموزشی، به ویژه خدماتی که از طریق دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی ارائه می‌شوند، نقش مهمی در بهبود توسعه جوامع دارند. بنابراین توجه به ارتقای کیفیت خدمات آموزشی و پژوهشی به طور مستمر، مسئله‌ای ضروری به نظر می‌رسد (نورالنساء و همکاران، ۱۳۸۷).

پژوهش‌های متعددی به یکی از مشکلات اصلی دانشگاه‌ها که بی‌توجهی به کیفیت تدریس می‌باشد اشاره کردند (دوریسوا و همکاران، ۲۰۱۵؛ اوسمی و رادید، ۲۰۱۵؛ قنچی و همکاران، ۲۰۱۶؛ بریمانی و همکاران، ۱۳۹۰ و خدیوی و همکاران، ۱۳۹۷).

عوامل موثر بر کیفیت آموزش و تدریس براساس نتایج تحقیقات متعدد شامل: چگونگی روش تدریس، سازماندهی محتوای آموزشی، سازماندهی فضای آموزشی و ارزشیابی کلاسی (یمنی‌دوزی سرخابی و همکاران، ۱۳۸۷)؛ کارآمدی در آموزش، کارآمدی در ارائه محتوا، تعامل حرفه‌ای، توجه به رشد همه جانبه دانشجویان، احترام به همکاران، فضای بحثی مناسب در کلاس، احترام به کلاس و در نهایت ارزشیابی مناسب (مطلبی‌فرد و همکاران، ۱۳۹۰)؛ تسلط استاد در درس مورد تدریس، صداقت در رفتار و گفتار، ارائه جذاب مطالب درسی و داشتن برنامه‌ریزی منظم برای ارائه درس (گشمرد و همکاران، ۱۳۹۰)؛ سن، مرتبه علمی، سابقه تدریس (غنچی و همکاران، ۱۳۹۱)؛ تناسب مطالب درسی با سطح فراگیران و تسلط استادان بر مطالب درسی و میزان تناسب امتحان و مطالب گفته شده (امیدی و همکاران، ۱۳۹۲)؛ کیفیت

دانشگاه از جمله مکان فیزیکی و برنامه درسی (اناری نژاد و همکاران، ۱۳۹۴)؛ تعیین و بیان اهداف توسط اساتید، سازماندهی کلاس، طراحی تدریس و نوع ارزشیابی (حسن‌نجاج و همکاران، ۱۳۹۴)؛ طرح درس مطلوب، روابط انسانی، توجه به محیط یادگیری، انجام دقیق روش تدریس مناسب و ویژگی‌های شخصیتی مدرس (سلیمی و رضانی، ۱۳۹۳)؛ مهارت‌های حرفه‌ای تدریس، قدرت ارتباط با دانشجو، تسلط بر مواد و محتوای درسی، ارزشیابی (محمدی‌خانقاه و حسین‌زاده، ۱۳۹۴)؛ دانش‌پژوهی، ویژگی‌های شخصیتی و ویژگی‌های ارتباطی مدرسان (هداوند و حیدری‌وند، ۱۳۹۵)؛ ویژگی‌های شخصیتی و سبک رهبری کلاس درس استادان (یارمحمدزاده و همکاران، ۱۳۹۶)؛ اهداف و رسالت‌های دانشکده، کیفیت برنامه درسی، فضا و امکانات آموزشی، فرایند تدریس و یادگیری، انجام ارزشیابی، مهارت‌های رفتاری استادان، مهارت‌های حرفه‌ای استادان، دانشجویان، کاربرد استانداردهای آموزشی (رشادت‌جو و همکاران، ۱۳۹۷)؛ بکارگیری روش‌های مختلف تدریس، فنون مرور و تمرین، مهارت‌های پرسشگری، بیان راهبردهای حل مسئله در کلاس، اداره کلاسی و ایجاد جو صمیمی مدرسان (یوهیوان، ۲۰۱۴)؛ استفاده از فناوری اطلاعات (حمیتی^۱ و همکاران، ۲۰۱۵)؛ تخصص معلمان، مهارت‌های تدریس معلمان، محتوای برنامه درسی و تعداد دانشجویان بر کیفیت تدریس استادان تأثیرگذار است (هباکوا^۲، ۲۰۱۵)؛ وجود رابطه بین ارزیابی تدریس در آموزش عالی و کیفیت آموزش (دوریسوا^۳ و همکاران، ۲۰۱۵)؛ جو مناسب یادگیری، حمایت اجتماعی از طرف سرپرستان و همکاران نزدیک و ارزش یادگیری (ایورز^۴ و همکاران، ۲۰۱۶)؛ تضمین کیفیت آموزش و یادگیری به عنوان یک تخصص نوظهور در آموزش عالی (استنهارت^۵ و همکاران، ۲۰۱۷)؛ کیفیت تدریس و مدیریت آن را بخش جدایی‌ناپذیر اصلاحات آموزشی (سیفرد و آنسمن^۶، ۲۰۱۸) می‌باشند.

از جمله دانشگاه‌هایی که امروز نیاز به تغییر و تحول اساسی در زمینه کیفیت دارد، دانشگاه فرهنگیان می‌باشد. این دانشگاه در سال‌های اخیر با مسائل و چالش‌هایی روبرو بوده که نیاز به تغییر و بهبود کیفیت آن بخصوص در زمینه آموزش و تدریس احساس می‌شود. در حالی که در سایر مؤسسات آموزش عالی نیز دانشجویان همواره از کیفیت پایین فرایندهای

¹ -Yohui, An

² -Hamiti

³ -Hubackova

⁴ -Durišová

⁵ -Evers

⁶ -Steinhardt

⁷ -Seyfried, M. & Ansmann

تدریس، ناتوانایی آموزش در جهت یادگیری مستقل و مشارکت نداشتن در فرایند یادگیری ناراضی بوده‌اند؛ در صورتی که یک نظام آموزش عالی زمانی با کیفیت شناخته می‌شود که بدون هرگونه کاستی باشد؛ زیرا این کاستی‌ها نوعی نقش به حساب می‌آید و نتیجه مطلوبی از آن نظام حاصل نخواهد شد. در نتیجه در مقاله حاضر محقق بر آن شد تا مسئله عوامل موثر بر کیفیت آموزش و تدریس در دانشگاه فرهنگیان را در پردیس‌های استان خوزستان بررسی کند.

روش شناسی

روش پژوهش حاضر، کیفی بوده و از لحاظ هدف می‌توان آن را از نوع کاربردی قلمداد کرد. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه دانشجو - معلمان پسر و دختر مشغول به تحصیل در پردیس‌های استان خوزستان در سال تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸ می‌باشند که ۲۲۰۰ نفر بودند. از بین آن‌ها ۳۰ نفر با روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. قبل از مصاحبه نسبت به محرمانه بودن اطلاعات اطمینان داده شد. در طی چند مصاحبه پایانی، محقق به این نتیجه رسید که مضامین در حال تکرار شدن هست بنابراین حجم نمونه با رسیدن به داده‌های تکراری یعنی اشباع داده‌ها متوقف شد. ابزار گردآوری داده‌ها، مصاحبه نیمه‌ساختاریافته است که با بهره‌گیری از آن به شناسایی مشکلات و جمع‌آوری داده‌ها پرداخته شد. مصاحبه ابزاری است که امکان بررسی موضوع‌های پیچیده، پیگیری پاسخ‌ها با پیدا کردن علل آن و اطمینان یافتن از درک سؤال از سوی منابع اطلاعاتی را فراهم می‌سازد. ابزار مصاحبه به چند نفر از متخصصان و اساتید علوم تربیتی داده شده تا نظرات و اصلاحات خود را اعلام کنند. برای اعتباربخشی به مصاحبه از ۱۰ نفر از دانشجو - معلمان استفاده شد. سپس مشکلات موجود در سؤالات مصاحبه شناسایی و برطرف شد. از گروه‌های کانونی به منظور تعیین راهکارهای حل مشکلات استفاده شده است. گروه‌های کانونی شیوه‌ای برای جمع‌آوری داده‌های کیفی است که افراد را در یک بحث گروهی غیررسمی (یا چندین بحث) پیرامون موضوعی خاص یا مجموعه‌ای از موضوعات وارد می‌کند (ویل کینسون، ۲۰۰۴). افراد گروه کانونی دانشجو - معلمانی بودند که دانشجوی سال آخر بودند. محقق به عنوان رهبر گروه سؤال‌ها را در گروه مطرح و سعی کرده است در راستای اهداف تحقیق، بحث را هدایت کند و افراد پاسخ‌های خود را ارائه کردند. این جلسات بین ۶۰ تا ۹۰ دقیقه طول کشید. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از تحلیل محتوی استفاده شده است و مصاحبه‌ها مورد تفسیر قرار گرفت. تحلیل محتوی الگویی

است تا به کمک آن بتوان بر اساس آن ویژگی‌های زبانی یک متن گفته یا نوشته شده را به‌طور واقع‌بینانه یا عینی و به‌طور نظام‌مند شناخت و از آنها نیز استنتاج‌هایی درباره مسائل غیرزبانی یعنی درباره ویژگی‌های فردی و اجتماعی گوینده یا نویسنده و نظرات و گرایش‌های وی نمود. تحلیل محتوا از جمله الگوهای مهمی است که پژوهشگران به‌ویژه در مباحث مدیریت اطلاعات و ارتباطات بر اساس این روش، به واری‌های داده‌های خود می‌پردازند (رضوانی، ۱۳۸۹). پس از مصاحبه‌های انجام شده، پیاده شدند. سپس عوامل مؤثر بر کیفیت آموزش و تدریس در دانشگاه فرهنگیان، شناسایی شدند.

یافته‌های پژوهش

سوال: چه عواملی در کیفیت آموزش و تدریس مطلوب در دانشگاه فرهنگیان نقش دارند؟

بعد از انجام مصاحبه و تحلیل آنها، چند مضمون اصلی به عنوان عوامل تاثیرگذار بر کیفیت آموزش و تدریس در دانشگاه فرهنگیان شناسایی شدند که در ادامه به بیان آنها می‌پردازیم.

۱- ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای اساتید:

اعضای هیأت علمی در دانشگاه‌ها بزرگترین نقش را در بهبود کیفیت آموزش، پژوهش و خدمات اجتماعی دانشگاه‌ها ایفا می‌کنند و بدیهی است که دانش تخصصی استادان هنگامی می‌تواند کارایی خوبی داشته باشد که با سبک‌های مناسب مدیریت کلاس، روش‌های تدریس و ... مورد بهره‌برداری مخاطبان قرار گیرد (حقانی و همکاران، ۱۳۸۹). میزان استفاده مدرسان از فناوری‌های اطلاعات موجب بهبود و ارتقای اثربخشی و کیفیت آموزش و تدریس خواهد شد (یونس و همکاران، ۲۰۱۰). آگاهی و تسلط استادان در مورد روش‌های تدریس و نحوه و شرایط استفاده از آن، تاثیر زیادی در موفقیت حرفه‌ای آنان دارد (گرین و آزدود، ۲۰۰۷). اگر روش تدریس انتخاب شده با اهداف توانایی فراگیران و محتوای دروس منطبق نباشد یا استاد مهارت‌های لازم برای استفاده از آن روش‌ها را به‌دست نیاورده باشد، یا زمینه اجرای آن روش‌ها در کلاس فراهم نباشد، در این موارد استاد با شکست مواجه می‌شود و کیفیت تدریس او مناسب نخواهد بود. وظیفه استاد این است که با شناخت دانشجویان و آگاهی از چگونگی کاربرد شیوه‌های مختلف تدریس مدل مناسبی برای تدریس انتخاب کند (نصرافهانی، ۱۳۸۱). دانش محتوای یک مولفه ضروری از دانش برای مدرسان است که نه حوزه جدیدی

¹ -Green & Azevedo

است و نه چنان ادعاهای بحث انگیزی پیرامون آن وجود دارد. فراهم نمودن شرایط مناسب برای دانشجویان برای یادگیری دانش موضوعی، کاری بیشتر از انتقال حقایق و اطلاعات است (امینی‌تهرانی و مختاری‌ستایی، ۱۳۹۲).

مولفه‌های تاثیرگذار از دیدگاه دانشجو - معلمان به این شرح می‌باشند: داشتن تجربه تدریس در مدارس و دانشگاه، آشنایی با فناوری‌های آموزشی و به روز بودن، احساس تعهد نسبت به بهبود کیفیت تدریس، داشتن نظم و انضباط، برخورداری از دانش لازم، رعایت شأن کلاس، برخورداری از انگیزه لازم برای تدریس، استفاده از بهترین روش‌های تدریس، برخورداری از تعهد حرفه‌ای، و تفاوت قائل نشدن بین دانشجویان. همه ۳۰ نفر دانشجو - معلمانی که مورد مصاحبه قرار گرفته‌اند با این مولفه‌ها موافق بودند.

۲- مدیریت کلاس درس:

مدیریت کلاس درس یکی از مهم‌ترین مسایل در موقعیت‌های یاددهی - یادگیری است. مدرسان و مربیان تا زمانی که نتوانند کلاس درس خود را به درستی سازماندهی و مدیریت نمایند، قادر نیستند توجه و تمرکز خود را به فرایند یاددهی - یادگیری معطوف نموده و یک محیط و جو مساعد برای یادگیری به وجود آورند. مدیریت کلاس درس را می‌توان در اصطلاح چتر گسترده‌ای بکار برد که تلاش‌های مدرس را برای کنترل فعالیت‌های کلاس درس به مانند یادگیری، تعامل اجتماعی و رفتار فراگیر توصیف می‌نماید (جعفری و همکاران، ۱۳۹۶). یکی از مهمترین عوامل موثر بر مدیریت کلاس درس و ایجاد جو یادگیری اثربخش، باورهای مدرسان در اداره کلاس درس می‌باشد. زاگرم‌ن بیان می‌کند که فعالیت‌های کلاس درس مدرسان مبتنی بر باورها و قابلیت‌های‌شان است (زاگرم‌ن، ۲۰۱۰).

مولفه‌های تاثیرگذار از دیدگاه دانشجو - معلمان به این شرح می‌باشند: تناسب تعداد دانشجو - معلمان با کلاس درس، ایجاد نشاط و شادابی در کلاس، توانایی دادن آزادی بیان به دانشجویان، ایجاد شرایط آموزشی و یادگیری فعال در کلاس درس و متناسب با دانشجویان، و حضور و غیاب درست. ۲۶ نفر از دانشجو - معلمانی که مورد مصاحبه قرار گرفته‌اند با این مولفه‌ها موافق بودند و ۴ نفر مخالف بودند.

۳- برنامه‌ریزی درسی:

برنامه درسی بیانگر نحوه‌ی سلوک و رفتار مدرسان در ارتباط با عناصر دخیل در فرایند تولید، اجرا، و ارزشیابی از برنامه‌های درسی است. نقش مدرسان و دانشجویان در

طراحی، تکمیل، تعدیل، اجرا و تغییر برنامه درسی، از موضوعات مهمی است که باید مورد توجه قرار گیرد (ارنستاین، ۱۹۸۷). تدریس، فعالیت متقابل بین یاددهنده و یادگیرنده است که براساس طرحی منظم و هدفدار و به قصد ایجاد یادگیری در یادگیرندگان انجام می‌شود. در برخی از موقعیت‌های آموزشی کنترل این فرآیند در اختیار یاددهنده و در برخی دیگر در اختیار یادگیرنده قرار می‌گیرد. هدف تدریس، کمک به وقوع یادگیری در یادگیرندگان است (چای و لیم، ۲۰۱۰). هدف اصلی تدریس، مساعدت به دانشجویان برای پرورش منابع عقلانی به منظور سهیم شدن در حوزه اصلی تفکر و تحقیق بشری آنها است، نه صرفاً دانستن در مورد آنها (بنسون و همکاران، ۲۰۰۷).

مولفه‌های تاثیرگذار از دیدگاه دانشجو - معلمان به این شرح می‌باشند: توانایی اجرای برنامه درسی دانشجو محور، داشتن برنامه زمانی مناسب برای دروس، محول کردن بخشی از برنامه درسی به دانشجویان، شفاف سازی انتظارات اساتید از دانشجویان براساس سرفصل دروس. ۲۲ نفر از دانشجو - معلمانی که مورد مصاحبه قرار گرفته‌اند با این مولفه‌ها موافق بودند، ۴ نفر از آنها مخالف و ۴ نفر ممتنع بودند.

۴- فضای فیزیکی:

پیشرفت سریع فناوری اطلاعات و کاربرد وسیع آن در تمامی ابعاد زندگی، جامعه امروز را با تغییراتی بی‌سابقه مواجه کرده است. دانشگاه‌ها نیز از این تغییرات و دگرگونی‌ها، به دور نبوده‌اند. قسمت‌های مختلف یک دانشگاه از جمله، سایت‌های کامپیوتری، کتابخانه‌ها، سالن‌های ورزشی و...

نیز در معرض این تغییرات قرار گرفته‌اند. به عنوان مثال، مهمترین کتابخانه‌هایی که باید خود را به فناوری روز مجهز کنند؛ کتابخانه‌های دانشگاهی هستند، زیرا که دانشگاه‌ها سرچشمه‌ای برای نوآوری مدام هستند و برای تحقق این معنا، نیاز به کتابخانه‌هایی مجهز، کارا، مفید و روزآمد دارند (لاریجانی و سالارپور، ۱۳۸۹). دستیابی به قله‌های دانش و فرهنگ و درخشش هر چه بیشتر کشور در زمینه‌های علمی ریشه در آموزش و پرورش دارد و تأمین فضاهای آموزشی مناسب و کارا و هماهنگ با نظام آموزشی کشور از مهمترین لوازم دستیابی به این امر مهم است (محمدی‌قاضی محله، ۱۳۸۶). کیفیت ساختمان دانشگاه در پیشرفت تحصیلی دانشجویان مؤثر است (ایونز و همکاران، ۲۰۱۰).

¹ -Ornstein

² -Chai & Lim

³ -Benson

⁴ -Evans

مولفه‌های تاثیرگذار از دیدگاه دانشجو - معلمان به این شرح می‌باشند: برخورداری از کلاس‌های استاندارد و داشتن صندلی‌های مناسب، داشتن کتابخانه مجهز و کتاب‌های به روز در کتابخانه و سیستم رایانه‌ای، برخورداری از آزمایشگاه و کارگاه مجهز و دارای امکانات و تجهیزات کافی، برخورداری از سالن ورزشی سرپوشیده، برخورداری از محیط سرسبز و پوشیده از درخت و شاداب دانشگاهی، برخورداری از خوابگاه‌های مجهز، مجزا بودن سرای خوابگاهی با محیط آموزشی، و داشتن سالن آمفی تاتر. همه ۳۰ دانشجو - معلمانی که مورد مصاحبه قرار گرفته‌اند با این مولفه‌ها موافق بودند.

۵- ارزشیابی آموزشی توسط اساتید:

ارزشیابی یکی از جنبه‌های مهم در فرایند فعالیت‌های آموزشی است و این امکان را فراهم می‌سازد تا بر اساس نتایج آن، نقاط قوت و ضعف را مشخص نموده با تقویت جنبه‌های مثبت و رفع نارسایی‌ها، در ایجاد تحول و اصلاح نظام آموزشی گام‌های مناسبی برداشته شود. ارزشیابی دانشجو نیز به عنوان یکی از مهم‌ترین ارکان تدریس و آموزش دانشگاهی قلمداد می‌گردد. ارزشیابی مؤثر نه تنها در غربالگری دانشجویان نقش بسزایی دارد، بلکه باعث افزایش انگیزه در دانشجویان شده و نیز مدرس را در ارزیابی فعالیت‌های خود کمک می‌کند. اکثریت اساتید دانشگاه ارزشیابی خود را به صورت مرحله‌ای انجام می‌دهند که نسبت به ارزشیابی تراکمی برتری دارد ولی با این وجود مهمترین ملاک ارزشیابی خود را بر پایه آزمون پایان ترم استوار می‌کنند (کمیلی و رضایی، ۱۳۸۱).

مولفه‌های تاثیرگذار از دیدگاه دانشجو - معلمان به این شرح می‌باشند: رعایت سرفصل دروس، رعایت اصول آزمون، استفاده از ارزشیابی شفاف و یکسان، توافق بر سر چگونگی ارزشیابی، دادن بازخورد به موقع و مناسب به دانشجویان، رعایت اصول آزمون، سخت‌گیری علمی و انضباطی در کلاس‌های درس و رعایت تفاوت‌های فردی. ۲۰ نفر از دانشجو - معلمانی که مورد مصاحبه قرار گرفته‌اند با این مولفه‌ها موافق بودند، ۷ نفر از آنها مخالف و ۳ نفر ممتنع بودند.

۶- نقش آموزش و پرورش:

دستگاه آموزش و پرورش؛ شاخص‌ترین و بارزترین جلوه‌های فرهنگ هر جامعه، به شمار می‌آید، یعنی همان علمی است که توسط نسل‌های پیشین بر آنان که هنوز آماده زندگی اجتماعی نیستند اعمال می‌شود و هدف آن پیدا کردن و پروراندن آن دسته از حالات

جسمانی، اخلاقی و فرهنگی در یک فرد است که جامعه به طور کل با محیط خاص که وی در آن زندگی می‌کند، از او توقع دارد (منافی شرف‌آبادی و زمانی، ۱۳۹۱).

مولفه‌های تاثیرگذار از دیدگاه دانشجو - معلمان به این شرح می‌باشند: انتخاب مدارس با کیفیت برای کارورزی، استفاده از معلمان با تجربه برای تدریس بعضی از دروس، برطرف کردن مشکلات شغلی معلمان، حفظ شأن و جایگاه معلمان، اجرای مسابقات علمی، و پذیرش دانشجو - معلمان با توجه به علاقه و انگیزه درونی آنان. ۲۴ نفر از دانشجو - معلمانی که مورد مصاحبه قرار گرفته‌اند با این مولفه‌ها موافق بودند، ۴ نفر مخالف و ۲ نفر ممتنع بودند.

۷- نقش دانشگاه فرهنگیان:

دانشگاه فرهنگیان، بالقوه یکی از بهترین دانشگاه‌ها در زمینه تربیت معلم و تربیت منابع انسانی برای آموزش و پرورش است و نقش آن در جامعه این است که معلمانی شایسته جمهوری اسلامی ایران را تربیت کند تا در رشته‌ها و دروس مختلف به کار گرفته شوند. دانشگاه فرهنگیان باید معلمان را برای اینکه شهروندان بهتری در یک جامعه و اقتصاد اطلاعات جهانی باشند آماده سازد (تورانی، ۱۳۹۷). باید در دانشگاه‌ها به مؤلفه‌های شخصی دانشجویان توجه شود تا دانشجویان در محیط سالم و بدون دغدغه فکری و استرس و فشار روحی به یادگیری و علم‌آموزی مشغول باشند. تا به اعتماد به نفس ایشان لطمه و صدمه‌ای وارد نشود. شایسته است که دانشجویان در محیط‌های امن، بدون خشونت، مفید و سالم و بهداشتی به یادگیری بپردازند (بلود^۱، ۲۰۱۶).

مولفه‌های تاثیرگذار از دیدگاه دانشجو - معلمان به این شرح می‌باشند: توجه به انگیزاننده‌های علمی، پژوهشی، فرهنگی و اجتماعی، باور و اعتقاد ریاست دانشگاه به کیفیت و حفظ آراستگی ظاهری، ایجاد شرایط مطلوب و جو مناسب در دانشگاه، توجه به امنیت روانی دانشجویان و اساتید، تاکید بیشتر بر نقش با ارزش معلمی، همکاری با دانشجویان در صورت گرفتاری و کمک به رفع آن، و ایجاد رقابت سالم در بین دانشجویان و ایجاد انگیزه در آنان. ۲۸ نفر از دانشجو - معلمانی که مورد مصاحبه قرار گرفته‌اند با این مولفه‌ها موافق بودند و ۲ نفر مخالف بودند.

¹ -Blood

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به اینکه، هدف از این پژوهش تعیین عوامل اثرگذار بر کیفیت آموزش و تدریس در دانشگاه فرهنگیان بوده است. شناسایی این عوامل بر اساس مصاحبه‌ها انجام گرفت که نشان از حائز اهمیت بودن عامل‌های شناسایی شده برای کیفیت آموزش و تدریس از نظر دانشجو - معلمان بود. نتایج و یافته‌های حاصل از ادبیات پژوهش و یافته‌های حاصل از پژوهش نشان دادند، که عوامل ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای اساتید، مدیریت کلاس درس، برنامه‌ریزی درسی، فضای فیزیکی، ارزشیابی آموزشی توسط اساتید، نقش آموزش و پرورش و نقش دانشگاه فرهنگیان می‌توانند بالاترین نقش را در کیفیت آموزش و تدریس در دانشگاه فرهنگیان داشته باشند. این نتیجه با نتایج برخی از پژوهش‌ها مانند؛ شفیعی رودپشتی و میرغفوری (۱۳۸۷)؛ سلیمی و رضانی (۱۳۹۳)؛ مطلبی فرد و همکاران (۱۳۹۰)؛ غنچی و همکاران (۱۳۹۱)؛ هداوند و حیدری‌وند (۱۳۹۵)؛ مصلح و خسروی (۱۳۹۴)؛ راج و استاینر (۲۰۱۳)؛ آتش روز و همکاران (۱۳۹۷)؛ اناری‌نژاد و همکاران (۱۳۹۴)؛ بریمانی و همکاران (۱۳۹۰) و خدیوی و همکاران (۱۳۹۷)؛ همسو می‌باشد. در تبیین نتایج فوق می‌توان گفت که سند چشم‌انداز ۱۴۰۴، جایگاه ایران را از اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه آسیای جنوب غربی، اول تصور کرده است. مطالعه فرآیند توسعه در جهان، نشان می‌دهد که نظام‌های آموزش عالی، همواره عامل بنیادی توسعه جوامع بودند. بنابراین، کشورهایی که بدنال توسعه همه‌جانبه هستند، لازم است نظام آموزش عالی خود را توسعه دهند. شرط لازم برای این نوع توسعه نیز بررسی و شناخت دقیق وضعیت گذشته و موجود و عوامل و نیروهای درونی و بیرونی تأثیرگذار در فرآیند توسعه دانشگاه است.

از جمله عوامل شناسایی شده که از نظر دانشجو - معلمان تأثیر زیادی بر کیفیت آموزش و تدریس دارد عامل ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای اساتید می‌باشد. نتیجه این تحقیق با تحقیق‌های مطلبی فرد و همکاران (۱۳۹۰)؛ غنچی و همکاران (۱۳۹۱)؛ حمیتی^۱ و همکاران (۲۰۱۵)؛ هباکووا^۲ (۲۰۱۵) و ترک زاده و همکاران (۱۳۹۳)؛ همسو است. در تبیین این نتیجه نیز باید گفت که مولفه‌های داشتن تجربه تدریس در مدارس و دانشگاه، آشنایی با فناوری‌های آموزشی و به روز بودن، احساس تعهد نسبت به بهبود کیفیت تدریس، داشتن نظم و انضباط، برخورداری از دانش لازم، رعایت شأن کلاس درس، برخورداری از انگیزه لازم برای

¹ -Rauch & Steiner

² -Hamiti

³ -Hubackova

تدریس، استفاده از بهترین روش‌های تدریس، برخورداری از تعهد حرفه‌ای، و تفاوت قائل نشدن بین دانشجویان، بالاترین نقش را در کیفیت آموزش و تدریس اساتید دانشگاه فرهنگیان می‌تواند داشته باشد.

هم‌چنین از میان عوامل شناسایی شده، عامل دیگر مربوط به فضای فیزیکی می‌باشد که از نظر دانشجو - معلمان تأثیر زیادی بر کیفیت آموزش و تدریس اساتید داشته است. نتیجه این پژوهش با نتایج پژوهش‌های ایونز و همکاران (۲۰۱۰)؛ مطلبی فرد و همکاران (۱۳۹۰)؛ اناری نژاد و همکاران (۱۳۹۴)؛ حسن‌نتاج و همکاران (۱۳۹۴) و رشادت جو و همکاران (۱۳۹۷)، همسو است. در تبیین این نتیجه نیز باید گفت که مولفه‌های برخورداری از کلاس‌های استاندارد و داشتن صندلی‌های مناسب، داشتن کتابخانه مجهز و کتاب‌های به روز در کتابخانه و سیستم رایانه‌ای، برخورداری از آزمایشگاه و کارگاه مجهز و دارای امکانات و تجهیزات کافی، برخورداری از سالن ورزشی سرپوشیده، برخورداری از محیط سرسبز و پوشیده از درخت و شاداب دانشگاهی، برخورداری از خوابگاه‌های مجهز، مجزا بودن سرای خوابگاهی با محیط آموزشی، و داشتن سالن آمفی تاتر، بالاترین نقش را در کیفیت آموزش و تدریس اساتید دانشگاه فرهنگیان می‌تواند داشته باشد.

از دیگر عوامل شناسایی شده، عامل مربوط به برنامه‌ریزی درسی می‌باشد که از نظر دانشجو - معلمان تأثیر کمتری نسبت به سایر عوامل بر کیفیت آموزش و تدریس اساتید داشته است. نتیجه این پژوهش با نتایج پژوهش‌های مطلبی فرد و همکاران (۱۳۹۰)؛ حمیتی و همکاران (۲۰۱۴)؛ غنچی و همکاران (۱۳۹۱)؛ هباکوا (۲۰۱۵) و گشمرد و همکاران (۱۳۹۰)، همسو است. در تبیین این نتیجه نیز باید گفت که مولفه‌های توانایی اجرای برنامه درسی دانشجو محور، داشتن برنامه زمانی مناسب برای دروس، محول کردن بخشی از برنامه درسی به دانشجویان، شفاف‌سازی انتظارات اساتید از دانشجویان براساس سرفصل دروس، در کیفیت تدریس اساتید دانشگاه فرهنگیان می‌تواند تأثیر داشته باشد.

یکی دیگر از عوامل شناسایی شده، عامل مدیریت کلاس درس می‌باشد که به عنوان عامل اثرگذار در کیفیت آموزش و تدریس نقش عمده‌ای داشته است. این نتیجه با نتایج پژوهش‌های گشمرد و همکاران (۱۳۹۰)؛ حسن‌نتاج و همکاران (۱۳۹۴)؛ شریف‌زاده و تقی‌زاده (۱۳۹۴)؛ محمدی‌خانقاه و حسین‌زاده (۱۳۹۴)؛ یارمحمدزاده و همکاران (۱۳۹۶) و سیفرد و آنسمن (۲۰۱۸)، همسو می‌باشد. در تبیین این نتیجه می‌توان گفت که مولفه‌های تناسب تعداد دانشجو - معلمان با کلاس درس، ایجاد نشاط و شادابی در کلاس، توانایی دادن

آزادی بیان به دانشجویان، ایجاد شرایط آموزشی و یادگیری فعال در کلاس درس و متناسب با دانشجویان، و حضور و غیاب درست، می‌تواند کیفیت آموزش و تدریس اساتید را بالا ببرد. علاوه بر عوامل شناسایی شده مذکور، عامل دیگر ارزشیابی آموزشی توسط اساتید است که دانشجو - معلمان مولفه‌های رعایت سرفصل دروس، رعایت اصول آزمون، استفاده از ارزشیابی شفاف و یکسان، توافق بر سر چگونگی ارزشیابی، دادن بازخود به موقع و مناسب به دانشجویان، رعایت اصول آزمون، سخت‌گیری علمی و انضباطی در کلاس‌های درس و رعایت تفاوت‌های فردی، را بر کیفیت آموزش و تدریس اساتید تاثیرگذار می‌دانند که با نتایج پژوهش‌های یمینی‌دوزی سرخابی و همکاران (۱۳۸۷)؛ حسینی‌آهنگری و همکاران (۱۳۹۳)؛ مطلبی‌فرد و همکاران (۱۳۹۰)، امیدی و همکاران (۱۳۹۲) و حسن‌نتاج و همکاران (۱۳۹۴)، همسو می‌باشد.

عامل دیگر نقش آموزش و پرورش می‌باشد که مولفه‌های تاثیرگذار از دیدگاه دانشجو - معلمان، انتخاب مدارس با کیفیت برای کارورزی، استفاده از معلمان با تجربه برای تدریس بعضی از دروس، برطرف کردن مشکلات شغلی معلمان، حفظ شأن و جایگاه معلمان، اجرای مسابقات علمی، و پذیرش دانشجو - معلمان با توجه به علاقه و انگیزه درونی آنان می‌باشند که می‌تواند بر کیفیت آموزش و تدریس اساتید تاثیر داشته باشد.

آخرین عامل تاثیر گذار نقش دانشگاه فرهنگیان است که از نظر دانشجو - معلمان مولفه‌های توجه به انگیزاننده‌های علمی، پژوهشی، فرهنگی و اجتماعی، باور و اعتقاد ریاست دانشگاه به کیفیت و حفظ آراستگی ظاهری، ایجاد شرایط مطلوب و جو مناسب در دانشگاه، توجه به امنیت روانی دانشجویان و اساتید، تاکید بیشتر بر نقش با ارزش معلمی، همکاری با دانشجویان در صورت گرفتاری و کمک به رفع آن، و ایجاد رقابت سالم در بین دانشجویان و ایجاد انگیزه در آنان هستند که از نقطه نظرات دانشجو - معلمان بیشترین تاثیر را بر کیفیت آموزش و تدریس داشته است. این نتیجه با نتایج پژوهش‌های نورالنساء و همکاران (۱۳۸۷)؛ لیم (۲۰۱۵)؛ قنجی و همکاران (۲۰۱۶)؛ بریمانی و همکاران (۱۳۹۰)؛ دوریسوا و همکاران (۲۰۱۵) و خدیوی و همکاران (۱۳۹۷)، همسو می‌باشد.

با توجه نتایج بدست آمده لازم است مسئولان دانشگاه فرهنگیان به فکر جبران ضعفها و کمبودها در این حوزه‌ها باشند، تا این نهاد آموزشی و تربیتی متولی نسل معلم بتواند در راه اعتلای نظام آموزش و پرورش کشور و در جهت اجرایی نمودن سیاست‌های علمی و آموزشی بهتر و کارآمدتر عمل نماید. بنابراین دانشگاه فرهنگیان نیازمند بازنگری در اهداف برنامه درسی، ساختار و کارکردهاست و به بازبینی لازم در راه اصلاح کمبودها کوشید و

به استفاده مناسب از ظرفیت‌ها و نیروی انسانی در اعتلای هر چه بیشتر این نهاد آموزشی و تربیتی کوشید. اجرای سیاست‌ها و برنامه‌های مصوب نیازمند عزم جدی دست‌اندرکاران و برنامه‌ریزان است تا با برنامه راهبردی و بررسی وضعیت موجود، به رفع ضعف‌ها پرداخته، و از ظرفیت‌ها و منابع و فرصت‌ها پیش رو در جهت اعتلای و رشد هرچه بیشتر این نهاد دست‌بکار شوند.

در نهایت پیشنهادهای مطرح می‌شود:

- ۱- پیشنهاد می‌شود فرایند جذب هیات علمی در دانشگاه تسهیل شود، و از استادانی که در زمینه آموزش و پرورش به اندازه کافی تجارب ارزشمندی دارند استقبال شود، همچنین پس از جذب، در نگهداری استادان به لحاظ بالندگی و فرصت‌های مطالعاتی و... اهتمام جدی بعمل آورده شود.
- ۲- پیشنهاد می‌شود به منظور افزایش کیفیت تدریس اساتید، کارگاه‌های آموزشی و تخصصی در زمینه نحوه درست طراحی و تحلیل آموزشی برگزار شود.
- ۳- پیشنهاد می‌شود که پذیرش دانشجو برای دانشگاه فرهنگیان به شاخص‌هایی مانند میزان علاقمندی فرد به رشته تحصیلی موردنظر و دبیری، مناسب بودن استعداد با رشته تحصیلی و شغل معلمی و آگاه بودن دانشجو از اهمیت رشته تحصیلی خویش همراه با توانمندی فرد در درک و فهم مطالب درسی مورد توجه قرار گیرد.
- ۴- پیشنهاد می‌شود امکانات فیزیکی مطلوب برای کلاس‌های درسی و ایجاد فضای آموزشی مناسب جهت فعالیت‌های تحقیقاتی و مطالعاتی اساتید و دانشجویان همراه با دسترسی آسان و راحت به منابع کتابخانه‌ای و تجهیزات رایانه‌ای در محیط‌های آموزشی فراهم گردد.

منابع و ماخذ

- آتش‌روز، محمد؛ پورمقدسیان، عبدالمحمد و مرعشی، سید منصور (۱۳۹۷). بررسی کیفیت تدریس اعضای هیئت علمی از دیدگاه دانشجویان (مورد مطالعه: دانشگاه‌های فرهنگیان شمال خوزستان). فصلنامه مطالعات اندازه‌گیری و ارزشیابی آموزشی، ۸(۲۳)، ۷۹-۴۹.
- امیدی، رقیه؛ قبادی، کامل؛ قهرمانی، فریبا؛ حسینی، فاطمه؛ قلندری، مریم؛ قارلی‌پور، ذبیح‌الله؛ توسلی، اله و چهره، هاشمیه (۱۳۹۲). بررسی مقایسه‌ای اجرای طرح درس توسط اساتید در دانشگاه‌های شیراز و علوم پزشکی شیراز. مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی اسلام، ۲۱(۴)، ۱۰۷-۱۱۳.
- امینی‌تهرانی، الهام؛ مختاری‌ستایی، فاطمه (۱۳۹۲). ضرورت توجه به دانش‌پداگوژیکی شیمی در برنامه درسی دانشجو- معلمان شیمی، هشتمین سمینار آموزش شیمی ایران، دانشکده شیمی، دانشگاه سمنان.
- اناری‌نژاد، عباس؛ صادق‌نژاد، علی و مسلمی، زهرا (۱۳۹۴). بررسی رابطه کیفیت محیط دانشگاه و عملکرد تحصیلی دانشجو معلمان دانشگاه فرهنگیان فارس، اولین همایش علمی پژوهشی روانشناسی، علوم تربیتی و آسیب‌شناسی جامعه.
- بریمانی، ابوالقاسم؛ صالحی، محمد و صادقی محمدرضا (۱۳۹۰). بررسی عوامل مؤثر بر بهبود کیفیت آموزش عالی در دوره تحصیلات تکمیلی از دیدگاه دانشجویان این مقطع. پژوهشنامه تربیتی دانشگاه آزاد اسلامی واحد بجنورد، ۶(۲۶)، ۲۴-۱.
- ترک‌زاده، جعفر؛ مرزوقی، رحمت‌الله؛ محمدی، مهدی و محترم، معصومه (۱۳۹۳). عوامل مؤثر بر ارزشیابی از اساتید از دیدگاه دانشجویان، مطالعات اندازه‌گیری و ارزشیابی، ۴(۷)، ۱۳۹-۱۶۴.
- تورانی، حیدر (۱۳۹۷). دانشگاه فرهنگیان به مثابه سازمانی یادگیرنده (ابعاد، مؤلفه‌ها و راهکارها)، دوفصلنامه پژوهش در تربیت معلم، ۱(۳)، ۱۹۵-۱۶۵.
- جعفری، اسماعیل؛ خراسانی، اباصلت و عبدی، حمید (۱۳۹۶). الگوی ساختاری رابطه شایستگی و خودکارآمدی مدیریتی کلاس درس و نگرش مدیریت کلاس درس در اعضای هیأت علمی، مجله توسعه آموزش در علوم پزشکی، ۱۰(۲۶)، ۲۳-۱۰.
- حسن‌نتاج، فهیمه؛ تقی‌پورجوان، عباسعلی و سیدعلی‌پور، سیدعباس (۱۳۹۴). بررسی عوامل مؤثر بر افزایش کیفیت فعالیت‌های تدریس اساتید دانشگاه فرهنگیان استان مازندران، اولین کنفرانس بین‌المللی مدیریت، اقتصاد، حسابداری و علوم تربیتی.
- حسینی، سیدمحمدحسین (۱۳۹۷). اعتبارسنجی "منشور حقوق و تکالیف" دانشجو معلمان دانشگاه فرهنگیان، دوفصلنامه پژوهش در تربیت معلم، ۲(۴)، ۱۸۶-۱۶۰.

- حسینی‌آهنگری، سیدعابدین؛ پروین، سمیه؛ جمشیدی، فاطمه و فتحی‌خانقاه، رویا(۱۳۹۳).ارزیابی کیفیت طرح درس اساتید دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور، فصلنامه مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی، ۵(۴)، ۳۰۷-۳۱۳.
- حقانی، فریبا؛ چاوشی، الهام؛ والیانی، علی؛ یارمحمدیان، محمدحسین(۱۳۸۹).سبک‌های تدریس اساتید مقطع علوم پایه دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، مجله ایرانی آموزش، در علوم پزشکی(ویژه‌نامه توسعه آموزش)، ۱۰(۵)، ۹۴۹-۹۴۳.
- خدیوی، اسدالله؛ سیدکلان، سیدمحمد؛ حسن‌پور، توفیق، احمدی، حسن و تره‌باری، حافظ (۱۳۹۷). بررسی عوامل مؤثر بر کیفیت آموزش و تدریس در دانشگاه فرهنگیان(مطالعه موردی: پردیس‌های استان اردبیل)، نشریه علمی - پژوهشی آموزش و ارزشیابی، ۱۱(۴۲)، ۱۶۱-۱۸۵.
- رضوانی، روح‌الله(۱۳۸۹).تحلیل محتوا. فصلنامه پژوهش، ۱(۹)، ۶۹۲-۶۵۱.
- رشادتجو، حمیده؛ عظیمی‌فر، معصومه؛ جمالی، اختر و نیک‌فر، شکوفه(۱۳۹۷).ارائه مدلی برای ارتقای کیفیت آموزش در رشته داروسازی مورد: دانشکده داروسازی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی تهران، دوم‌هنامه علمی-پژوهشی راهبردهای آموزش در علوم پزشکی، ۱۱(۲)، ۷۲-۶۶.
- زارع‌بیدکی، مجید؛ رجب‌پورصنعتی، علی؛ هاشمیان، سیدسپهر، رجایی‌قناد، فاطمه و نجفی‌سمنانی، محمد(۱۳۹۳).بررسی نظرات دانشجویان در مورد ویژگی‌های آموزشی اساتید دانشگاه علوم پزشکی بیرجند، مجله مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی یزد، ۹(۲)، ۱۹.
- سلیمی، جمال و رضانی، قباد(۱۳۹۳).شناسایی مولفه‌های تدریس اثربخش و ارزیابی وضعیت تدریس(مطالعه موردی دانشگاه علمی کاربردی استان کردستان)، مطالعات اندازه‌گیری و ارزشیابی آموزشی، ۴(۸)، ۶۱-۳۳.
- سلیمی، قاسم و حسینی، نیره(۱۳۹۶).مفهوم پردازی فرهنگ کیفیت: ضرورت فراموش شده نهاده‌سازگی گفتمان تضمین کیفیت در آموزش عالی ایران. یازدهمین همایش ملی ارزیابی کیفیت نظام‌های دانشگاهی، دانشگاه تبریز.
- شریف‌زاده، محمد و تقی‌زاده، رضا(۱۳۹۴).تدریس اثربخش در دانشگاه و میزان تحقق آن در دانشگاه اهواز، دانشکده علوم انسانی.

- شفیعی رودپشتی، میثم و میرغفور، سید حبیب الله (۱۳۸۷). شناسایی و رتبه‌بندی عوامل مؤثر بر بهبود کیفیت خدمات آموزشی بخش آموزش عالی دانشکده مدیریت دانشگاه یزد. *فصلنامه علمی پژوهشی انجمن آموزش عالی ایران*، ۱(۲)، ۶۷.
- غنچی، مستانه؛ حسینی، سید محمود و حجازی، یوسف (۱۳۹۱). شناسایی و رتبه‌بندی مؤلفه‌های تبیین‌کننده کیفیت تدریس از دیدگاه استادان پردیس‌های کشاورزی دانشگاه تهران، *مجله پژوهش‌های ترویج و آموزش کشاورزی*، ۵(۳)، ۳۱-۴۰.
- کمیلی، غلامرضا و رضایی، قربانعلی (۱۳۸۱). نحوه ارزشیابی دانشجویان توسط اعضای هیأت علمی علوم پایه دانشگاه علوم پزشکی زاهدان، *مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی*، ۳، ۳-۵۳-۴۹.
- گشمرد، رقیه؛ معتمد، نیلوفر و واحدپرست، حکیمه (۱۳۹۰). دیدگاه‌های اساتید و دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بوشهر در مورد ویژگی‌های یک استاد خوب، *مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی*، ۱۱(۱)، ۵۷-۴۸.
- لاریجانی، حجت‌الله؛ سالارپور، هدی (۱۳۸۹). بررسی میزان استفاده از فناوری اطلاعات در کتابخانه‌های دانشگاهی شهر زنجان، *دانش‌شناسی (علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی و فناوری اطلاعات)*، ۳(۱۰)، ۶۹-۵۹.
- محمدی‌خانقاه، محمد و حسین‌زاده، امیدعلی (۱۳۹۴). تدوین و اعتباریابی مدل تدریس اثربخش برای استادان دانشگاه تبریز، *نشریه علمی پژوهشی آموزش و ارزشیابی (فصلنامه)*، ۸(۳۱)، ۷۷-۹۱.
- محمدقاضی‌محله، مجید (۱۳۸۶). استانداردهای فضاها و سطوح موردنیاز آموزش متوسطه (جزوه). دفتر تحقیقات و پژوهش سازمان نوسازی، توسعه و تجهیز مدارس کشور. تهران: انتشارات مولف.
- مصلح‌هادی و خسروی، مهوش (۱۳۹۴). بررسی روش‌های ارزیابی کیفیت تدریس اساتید دانشگاهی از طریق دانشجویان. مجموعه مقالات دومین کنفرانس ملی و نهمین همایش ارزشیابی کیفیت در نظام‌های دانشگاهی، تهران: دانشگاه فرهنگیان.
- مطلبی‌فرد، علیرضا؛ نوه‌ابراهیم، عبدالرحیم و محسن‌زاده، فرشاد (۱۳۹۰). بررسی و شناسایی نشانگرهای حرفه‌ای و اخلاقی در آموزش و تدریس از نقطه نظر دانشجویان کارشناسی ارشد، *فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری*، ۶(۴)، ۱-۸.
- منافی‌شرف‌آبادی، کاظم و زمانی، الهام (۱۳۹۱). نقش نظام آموزش و پرورش در توسعه فرهنگی جامعه، *مجله مهندسی فرهنگی*، ۷(۷۳)، ۱۵۱-۱۳۵.

- نورالنساء، رسول؛ سقایی، عباس؛ شادالویی، فائزه و صمیمی، یاسر(۱۳۸۷).اندازه‌گیری رضایت مشتری برای شناسایی فرصت‌های بهبود در خدمات پژوهشی آموزش عالی، *فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی*، ۱۴(۳)، ۹۸-۴۹.
- نصراصفهانی، احمدرضا(۱۳۸۱).برنامه‌ریزی درسی مدرسه محور: مبانی، چالش‌ها و چشم‌اندازها، *مجله پژوهشی دانشگاه اصفهان(علوم انسانی)*، ۱۴(۲)، ۲۲۶-۲۰۷.
- هداوند، سعید و حیدری‌فر، مهدی(۱۳۹۵). شناخت و تحلیل عوامل اثرگذار در ارتقای کیفیت تدریس مدرسان، *فصلنامه مطالعات مدیریت بر آموزش انتظامی*، ۹(۳)، پیاپی ۳۵، ۶۰-۴۱.
- یارمحمدزاده، پیمان؛ فیضی، ایوب؛ محمدیان، کویستان و آق‌آتابای، آمنه(۱۳۹۶).رابطه ویژگی‌های شخصیت و سبک رهبری کلاس درس با کیفیت تدریس استادان دانشگاه به روش خودارزیابی:ارائه یک مدل ساختاری، *نشریه علمی پژوهشی آموزش و ارزشیابی(فصلنامه)*، ۱۰(۳۹)، ۵۱-۲۹.
- یمنی‌دوزی‌سرخابی، محمد و بهادری‌حضاری، مریم(۱۳۸۷).مقایسه برخی عوامل مؤثر بر کیفیت آموزش دوره‌های کارشناسی ارشد در دانشگاه‌های شهید بهشتی و صنعتی شریف.. *فصلنامه علمی پژوهشی انجمن آموزش عالی ایران*، ۱، ۵.
- Ali, H. M. & Musah, M. B. (2012). Investigation of Malaysian higher education quality culture and workforce performance. *Quality Assurance in Education*, 20 (3), 289-309.
- Benson, S. & Portnoy, N. & Cuoco, A. & Graham, K. (2007). Infusing connections into core courses for future secondary teacher.
- Blood, G. W. (2016). What Educators Need to Know about Bullying in Students: Especially Students with Special Needs? *World Congress on Education (WCE- 2015)*. October 10-13.
- Chai. C.S & Lim.C.P. (2010). The Internet and teacher education: Traversing between the digitized world and schools. *Internet and Higher Education*, 24: 35-46.
- Durišová, M.; Kucharčíková, A. & Tokarčíková, E. (2015). Assessment of Higher Education Teaching Outcomes (Quality of Higher Education).*Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 174, 2497-2502
- Ellis, R. (2018). Quality assurance for university teaching: Issues and approaches. *In Handbook of Quality Assurance for University Teaching* (pp. 21-36). Routledge.
- Evans, w, junyoo, M, sipple John (2010). School bulding quality effects are exacerbated by high levels of student mobility. *Journal of frviron mental psychology*, 239 –244.

- Evers, A. T.; Van der Heijden, B. I. & Kreijns, K. (2016). Organisational and task factors influencing teachers' professional development at work. *European Journal of Training and Development*, 40(1), 36-55.
- Farahani, M. F., & Farahani, F. F. (2014). The Study on Professional Ethics Components among Faculty Members in the Engineering. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 116, 2085-2089.
- Ghonji, M.; Khoshnodifar, Z.; Hosseini, S. M. & Mazlounzadeh, S. M. (2016). Analysis of the some effective teaching quality factors within faculty members of agricultural and natural resources colleges in Tehran University. *Journal of the Saudi Society of Agricultural Sciences*.
- Green JA, Azevedo R. (2007). A theoretical review of wine and had wins model of self-regulated learning: New perspectives and directions. *J Rev Educ Res*. 77(3): 334-72.
- Hamiti, M.; Reka, B. & Imeri, F. (2015). The Impact of Computer Components in Enhancing the Quality of Teaching and Learning Process in Universities. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 191, 2422-2426.
- Hubackova, S. (2015). Factors Influencing the Quality of Teaching and the Foreign Language Knowledge. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 197, 1952-1956.
- Lim D. (2015). *Quality assurance in higher education: A study of developing countries*. England: Ashgate.
- Osma, I. & Radid, M. (2015). Analysis of the Students' Judgments on the Quality of Teaching Received: Case of Chemistry Students at the Faculty of Sciences Ben M'sik. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 197, 2223-2228.
- Rauch, F. & Steiner, R (2013). Competences for Education for Sustainable Development in Teacher Education. c e p s.
- Steinhardt, I.; Schneijderberg, C.; Götze, N.; Baumann, J. & Krücken, G. (2017). Mapping the quality assurance of teaching and learning in higher education: the emergence of a specialty?. *Higher Education*, 74(2), 221-237.
- Seyfried, M. & Ansmann, M. (2018). Unfreezing higher education institutions? Understanding the introduction of quality management in teaching and learning in Germany. *Higher Education*, 75(6), 1061-1076.
- Seyfried, M. & Ansmann, M. (2018). Unfreezing higher education institutions? Understanding the introduction of quality management in teaching and learning in Germany. *Higher Education*, 75(6), 1061-1076.
- Yohui, An (2014). Assessment of teaching quality from the perspective of students. *Journal of Teacher Education*, 61 (12).

- Wilkinson, s.(2004). Focus group research. In D. Silverman (ed.), *Qualitative research: Theory, method, and practice* (pp. 177-199). Thousand oaks, CA: Sage.
- 22-Yunnus, M.M., Hashim, H., Embi, M.A., & Lubis, M.A. (2010). The ICT utilization of ICT in the teaching and learning of English: Tell me more. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 9, 685-691.
- 23-Zacherman JT.(2010). Student science teacher account of a well-remembered event about classroom management. *Journal of Science Teacher Education*.11(3), 243-250.